

Γεώργιος Νεκτάριος Λόης

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο – Ελλάδα

e-mail: georgiosnek@hotmail.com

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΣΤΕΠΤΟΥ (1196-1228) ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΑΝΤΟΣΛΑΒ (1228-1233)¹

Περίληψη: Σέρβους και Βυζαντινούς συνδέει εξ αρχής μία μοναδική σχέση φιλίας, η οποία σε ιδιαίτερα εκτενή διαστήματα ήταν και σχέση συγγενική λόγω των δυναστικών γάμων, κυρίως την περίοδο των Νεμάνια. Ο Στέφανος Πρωτόστεπτος νυμφεύθηκε, το έτος 1190, την βυζαντινή πριγκίπισσα Ευδοκία, κόρη του αυτοκράτορα Αλέξιου Γ' Αγγέλου (1195-1203), γεγονός που έφερε την Ράσκα πλησιέστερα στο Βυζάντιο. Την ίδια περίοδο ο άγιος Σάββας κατορθώνει και λαμβάνει στην Νίκαια το αυτοκέφαλο της Σερβικής Ορθόδοξης Εκκλησίας (1219). Η Βυζαντινή αυτοκρατορία την περίοδο αυτή είχε χωριστεί στα τρία: στο κράτος της Νίκαιας, της Τραπεζούντας και της Ηπείρου. Παρ' όλα αυτά οι σχέσεις με τους Βυζαντινούς είναι καλές και αυτό είναι προς όφελος της Ράσκας - Σερβίας. Ο υιός του Στέφανου Πρωτόστεπτου, Ράντοσλαβ νυμφεύθηκε, το έτος 1219, την Άννα, κόρη του δεσπότη της Ηπείρου, Θεόδωρου Άγγελου (1215-1230). Ο γάμος αυτός φαίνεται ότι έγινε στην προσπάθειά του να ενισχυθεί πολιτικά. Αποτέλεσμα πάντως ήταν η επιγομία αυτή να φέρει, αυτήν την φορά, πλησιέστερα το Δεσποτάτο της Ηπείρου με τη Ράσκα. Πάντως όπως και να έχει οι σχέσεις των Σέρβων με τον Βυζαντινούς συνεχίζουν να είναι σε ιδιαίτερα καλό επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά: Σερβο-Βυζαντινές σχέσεις, Στέφανος Πρωτόστεπτος, Ράντοσλαβ, Νίκαια, Ράσκα – Σερβία, αυτοκέφαλο Σερβικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, άγιος Σάββας.

Ο Στέφανος ο Πρωτόστεπτος (1196-1228)² διαδέχθηκε στον θρόνο της Σερβίας τον οικειοθελώς παραιτηθέντα πατέρα του Στέφανο Νεμάνια (1168-1196), το έτος 1196. Ο Στέφανος Ράντοσλαβ, είναι υιός του Πρωτόστεπτου και γεννήθηκε περί το 1192. Αρχικά, έγινε ηγεμόνας της Ζαχλουμίας και στη συνέχεια διαδέχθηκε στο θρόνο της Σερβίας, το έτος 1228, τον πατέρα του. Ο Πρωτόστεπτος διατηρούσε ιδιαίτερα καλές σχέσεις με την βυζαντινή δυναστεία των Αγγέλων, διότι είχε νυμφευθεί, το έτος 1190, την βυζαντινή πριγκίπισσα Ευδοκία, κόρη του Αλέξιου Γ' Αγγέλου, αδελφού του αυτοκράτορα Ισαάκιου Β' Αγγέλου (1185-1195).³ Έτσι, είχε λάβει από τους βυζαντινούς και τον τίτλο του Σεβαστοκράτορα.⁴

Η περίοδος της βασιλείας του Πρωτόστεπτου συνέπεσε με τις διευρυμένες μεταβολές στην Χερσόνησο του Αίμου. Η Ελληνορωμαϊκή αυτοκρατορία χωρίστηκε στα τρία: στο κράτος της Νίκαιας, της Τραπεζούντας και της Ηπείρου. Ο Βούλγαρος βασιλιάς Καλογιάννης

1 Τα περισσότερα στοιχεία αντλούνται από την προγενέστερη μελέτη: Γεώρ. Νεκ. Λόης, *Ιστορία της Σερβίας. Πολιτική και Εκκλησιαστική*, Εκδόσεις Έννοια, Αθήνα 2017.

2 Σχετικά με τον Πρωτόστεπτο, βλ. Лопандић 2008 & Фајфрић 1997 & Милошевић 2006, 51-55 & Krstić 1862, 50-54 & Срећковић 1888, 60-108.

3 Σχετικά με την Ευδοκία, βλ. Ласкарис 1926, 7-37.

4 Ферјанчић 1968, 169.

εστέφη από τον πάπα της Ρώμης το 1204 και το κράτος της Ραγκούσας αναγνώρισε την επικυριαρχία των Βενετών, το έτος 1205. Έτσι, ο Πρωτόστεπτος στράφηκε προς τον πάπα και τη Βενετία, διότι τούς θεωρούσε ως τις ισχυρές δυνάμεις της περιόδου. Την εναντίωσή του σε αυτό εξέφρασε ο αδελφός του, Σάββας, ο οποίος ελάμβανε ενεργό μέρος στα πολιτικά πράγματα της χώρας και είχε συνεισφέρει τα μάλα στις επιτυχίες της Σερβίας. Ο Πρωτόστεπτος προσαρμόζοντας, έτι περαιτέρω, την πολιτική του στις νέες εξελίξεις, χώρισε την βυζαντινή Ευδοκία και νυμφεύθηκε την Άννα (1216), η οποία καταγόταν από τον οίκο των αρχόντων της Βενετίας. Η προσέγγιση αυτή με τους Βενετούς επέφερε στον Στέφανο τον Πρωτόστεπτο, αφενός, την ανεξαρτησία του σερβικού κράτους και, αφετέρου, το βασιλικό στέμμα από τη Ρώμη και τον Πάπα Ονώριο Γ, το έτος 1217.⁵ Λόγω τούτου προσαγορεύεται και Πρωτόστεπτος.

Το ίδιο έτος (1217) ο Σάββας εγκατέλειψε την Σερβία και επέστρεψε στο Χιλανδάρι.⁶ Σχετικά με τον λόγο που ανάγκασε τον άγιο Σάββα να φύγει οι απόψεις των ερευνητών δίστανται. Ορισμένοι πιστεύουν ότι ήταν σε ένδειξη διαμαρτυρίας προς τον αδελφό του που στράφηκε προς τον Πάπα και την Ρώμη για να σταφθεί βασιλιάς και άλλοι πιστεύουν ότι ήταν καθαρά προσωπική απόφαση, η οποία δεν είχε καμία σχέση με τον αδελφό του. Πιστεύω ότι η αλήθεια πρέπει να βρίσκεται κάπου στην μέση και σίγουρα για την αποφυγή του εκλατινισμού των Σέρβων, οι οποίοι όπως μας λέγει και ο καθ. Αθ. Αγγελόπουλος «*κατаланτεύοντο μεταξύ Ορθοδοξίας και Λατινισμού*».⁷ Πάντως ο Σάββας θα μεταβεί δύο έτη αργότερα στην Νίκαια όπου θα αιτηθεί το αυτοκέφαλο της Σερβικής Εκκλησίας.

Το γεγονός της προσέγγισης με τη Ρώμη δεν σήμαινε και ολοκληρωτική στροφή της Σερβίας προς την Δύση και απόλυτη ρήξη με το Βυζάντιο, διότι ο αδελφός του Πρωτόστεπτου, ο Σάββας, ήταν αντίθετος με αυτήν την πολιτική προσέγγιση. Έτσι, ο Πρωτόστεπτος, όταν απέκτησε αυτό που επεδίωκε από την Δύση, έστρεψε και πάλι το βλέμμα του προς την Ανατολή, αποκαθιστώντας ταυτόχρονα και τις σχέσεις του με του με την Νίκαια. Απόδειξη γι' αυτό είναι οι προσπάθειες που κατέβαλε ο ίδιος, ο Πρωτόστεπτος, με σκοπό την οργάνωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στη Σερβία και την απαλλαγή από την εποπτεία της Αρχιεπισκοπής Αχρίδος, η οποία υπαγόταν διοικητικά στο Δεσποτάτο της Ηπείρου. Για τον σκοπό αυτό απευθύνθηκε στη Νίκαια στέλνοντας ως πρεσβευτή του τον αδελφό του Σάββα.

Ο Σάββας μετέβη στη Νίκαια, την τότε έδρα του Βυζαντινού αυτοκράτορα και Πατριάρχη, και κατόρθωσε, το έτος 1219, να πείσει τον αυτοκράτορα Θεόδωρο Α΄ Λάσκαρη (1204-1222) και τον πατριάρχη Μανουήλ Α΄ Σαραντηνό-Χαριτόπουλο (1215-1222) ότι η Αρχιεπισκοπή Αχρίδος δεν ήταν σε θέση περαιτέρω να ασχοληθεί με το ιεραποστολικό έργο στις σερβικές περιοχές, οι οποίες υπάγονταν σ' αυτήν. Έτσι, αφενός, πέτυχε την αναγνώριση του αυτοκεφάλου της Σερβικής Ορθόδοξης Εκκλησίας και, αφετέρου, ο ίδιος να χειροτονηθεί ως πρώτος αρχιεπίσκοπος αυτής.⁸ Η επιτυχία αυτή οφείλεται στις εξαιρετές πολιτικές ικανότητες και στη διπλωματία του Σάββα αλλά και στις ανάγκες των Ελλήνων αρχόντων της Νίκαιας και του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως που εβρίσκονταν εκεί λόγω των Σταυροφοριών.

Την επιτυχία της απόκτησης του αυτοκεφάλου καθεστώτος για την Σερβική Ορθόδοξη Εκκλησία υποβοήθησαν και ορισμένα επιπλέον γεγονότα. Η Κωνσταντινούπολη την περίοδο αυτή είχε καταληφθεί από τους Λατίνους (1204) και η πρωτεύουσα του Βυζαντίου είχε μεταφερθεί στη Νίκαια. Ο δεσπότης της Ηπείρου Θεόδωρος Άγγελος, επωφελούμενος της κατάληψης της Κωνσταντινούπολης, είχε αποσχιστικές τάσεις. Έτσι, οι

5 Ферјанчић 1981, 300 & Андрић 2012, 84.

6 Димитријевић 1934, 95.

7 Αγγελόπουλος 1967, 16.

8 Станојевић 1934, 199.

Βυζαντινοί ήθελαν έναν επιπλέον ορθόδοξο σύμμαχο, αφενός, κατά των Λατίνων και, αφετέρου, κατά του ισχυρού ανταγωνισμού από την πλευρά της Ηπείρου. Δεν πρέπει, άλλωστε, να λησμονούμε ότι η εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Σερβίας ανήκε στην Αρχιεπισκοπή Αχρίδος. Άρα, με το να δοθεί το αυτοκέφαλο καθεστώς στην Εκκλησία της Σερβίας, αποδυναμωνόταν η Αρχιεπισκοπή Αχρίδος, η οποία ανήκε διοικητικά στην Ήπειρο. Λόγω, λοιπόν, των ανωτέρω, τόσο ο αυτοκράτορας της Νίκαιας Θεόδωρος Α΄ Λάσκαρης όσο και ο πατριάρχης Μανουήλ ικανοποίησαν τα αιτήματα των Σέρβων και ταυτόχρονα εξασφάλιζαν και την ακλόνητη εδραίωση της Ορθοδοξίας στη Σερβία. Έτσι, ανήμερα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, το έτος 1219, ο Σάββας χειροτονήθηκε στην Νίκαια πρώτος Αρχιεπίσκοπος Σερβίας, με τον τίτλο «Αρχιεπίσκοπος Πάσης Σερβικής και Παραθαλασσίας Χώρας».⁹

Μετά την χειροτονία ο άγιος Σάββας προχώρησε ένα βήμα περαιτέρω ζητώντας την παραχώρηση του αυτοκεφάλου. Σε αυτό είχε απόλυτο δίκιο γιατί στην πράξη δεν θα ήταν εφικτή η άμεση μετάβαση των διαδόχων του στην Κωνσταντινούπολη για την χειροτονία, διότι η απόσταση ήταν μεγάλη, τα έξοδα πολλά και η επικινδυνότητα καθ' οδόν επαυξημένη. Η μόνη λύση ήταν να αποκτήσει η Σερβική Εκκλησία το καθεστώς του αυτοκεφάλου, ώστε η εκλογή και η χειροτονία του προκαθημένου της να ανήκει στην αρμοδιότητα της τοπικής Συνόδου. Στο νέο αίτημα ο Σάββας συνάντησε αρχικά κάποιες αντιρρήσεις, όμως έπεισε με τα επιχειρήματά του και τον αυτοκράτορα και τον πατριάρχη και οι επιφυλάξεις άρθηκαν. Έτσι, η Σερβική Εκκλησία απέκτησε το καθεστώς του αυτοκεφάλου.¹⁰ Δυστυχώς όμως δεν είμαστε σε θέση να προσδιορίσουμε τις προϋποθέσεις της παραχώρησης του αυτοκεφάλου, διότι κανένα από τα επίσημα έγγραφα της περιόδου δεν διασώθηκε. Αυτό που πιστεύουμε ότι ίσχυσε για την Σερβική Εκκλησία το αντλούμε από την παραχώρηση του πατριαρχικού τίτλου στον αρχιεπίσκοπο Τυρνόβου, το έτος 1235, λόγω που είναι κοινή η περίοδος. Με βάση αυτό μπορούμε να δεχθούμε ότι ο αρχιεπίσκοπος Σερβίας όφειλε να μνημονεύει το όνομα του Οικουμενικού πατριάρχη, να λαμβάνει το άγιο μύρο από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και να καταβάλει τις εισφορές προς αυτό, καθώς και να μεταβαίνει στην Κωνσταντινούπολη και στο Πατριαρχείο για απολογία όταν παραβαίνει τα συμφωνηθέντα.

Επιστρέφοντας στην Σερβία ο αρχιεπίσκοπος Σάββας έστειψε, ανήμερα της εορτής της Αναλήψεως του Κυρίου, το έτος 1221, στη μονή της Ζίτσης, τον αδελφό του, Στέφανο τον Πρωτόστεπτο, με ιδιαίτερες τιμές, σύμφωνα με τα βυζαντινά έθιμα, βασιλιά της Σερβίας, Δαλματίας, Βοσνίας, Διοκλείας, Τερβουνίας και Ζαχλουμίας. Ο Πρωτόστεπτος αναδείχτηκε ως σημαντικός πολιτικός και στρατιωτικός ηγέτης. Η ισχυροποίηση του σερβικού κράτους και η ίδρυση ανεξάρτητης Εκκλησίας υπήρξε το κύριο έργο της βασιλείας του. Το βασικό όμως που θα πρέπει να έχουμε κατά νου είναι ότι ο αδελφός του, ο άγιος Σάββας ήταν αυτός που τον συμβούλευε και κατηύθυνε τις πολιτικές εξελίξεις στην χώρα (1208-1217). Ο Σάββας ήταν ο κορυφαίος διπλωμάτης της Σερβίας και ελάμβανε μέρος στις συζητούσε με φίλους και εχθρούς, απ' όλες τις πλευρές, με τους Ούγγρους, τους Βούλγαρους, τους Λατίνους και την Νίκαια.

Λίγο πριν από το τέλος του βίου του, ο Πρωτόστεπτος έγινε μοναχός με το όνομα Σίμωνας και στο βασιλικό θρόνο της Σερβίας τον διαδέχθηκε ο υιός Ράντοσλαβ (1228-1233). Ο Στέφανος Πρωτόστεπτος ή μοναχός Σίμωνας απεβίωσε στις 24 Σεπτεμβρίου του 1228.¹¹ Την ημέρα αυτή κάθε έτος η Σερβική Εκκλησία τιμά την μνήμη του.¹² Τα λείψανά του

9 Дометијан 1938, 114-116.

10 «Στο μέλλον δεν θα χρειάζεται ο Σέρβος αρχιεπίσκοπος να μεταβαίνει στην Κωνσταντινούπολη, αλλά θα τον εκλέγει και θα τον χειροτονεί η τοπική Σύνοδος». Теодосије 1860, 131.

11 Јиречек 1952, 172.

12 Плећевих 2008, 104.

σώζονται στη μονή Στουνένιτσα. Το βίο και την ακολουθία του έγραψε ο πατριάρχης των Σέρβων Παΐσιος Γιάνιεβατς περί το 1629.¹³

Όπως είδαμε ανωτέρω ο πατέρας του Ράντοσλαβ, ήταν ο Μεγάλος Ζουπάνος, και πρώτος εστεμμένος Βασιλιάς της Σερβίας. Ο ίδιος αναμφισβήτητα σχετίζεται ιδιαίτερα με την τελευταία βυζαντινή δυναστεία πριν από την άλωση του 1204, και συγκεκριμένα με τον αυτοκράτορα Αλέξιο Γ (1195-1203). Έτσι, οι σχέσεις με τους βυζαντινούς είναι σε άριστο επίπεδο. Μάλιστα ο Βυζαντινός αυτοκράτορας έχει δωρίσει στον πατέρα του Πρωτόστεπτου, μοναχό Συμεών και τον αδελφό του Σάββα, την μονή Χιλανδαρίου στο Άγιο Όρος (1198). Η μονή αυτή εκκόλαψε τον πυρήνα της σερβικής πνευματικότητας και οι Σέρβοι είχαν το προνόμιο να διαθέτουν μια δική τους μονή στο Άγιο όρος. Το γεγονός αυτό ήταν ιδιαίτερης σημασίας για την θέση της Σερβίας στον βυζαντινό κόσμο. Για τις ανάγκες των εκεί μοναχών, ο άγιος Σάββας συνέταξε, το έτος 1199, το τυπικό του Χιλανδαρίου, το οποίο βασίστηκε στο τυπικό της μονής της Ευεργέτιδος Κωνσταντινουπόλεως.

Αρχής γενομένης από τον γάμο του Πρωτόστεπτου και την προσήλωση προς την Ανατολική παράδοση υπογραμμίζεται η συμμετοχή της Σερβίας στη βυζαντινή κληρονομιά. Έτσι, ο Ράντοσλαβ είχε εξ αρχής μια εξέχουσα θέση στην περιοχή ως διάδοχος αυτής της βυζαντινής κληρονομιάς. Όμως την περίοδο αυτή η πρωτεύουσα του Βυζαντίου είχε αλωθεί από τους Σταυροφόρους και ο Ράντοσλαβ φρόντισε να νυμφευθεί την κόρη του δεσπότη της Ηπείρου, ώστε να ενισχυθεί πολιτικά. Το γεγονός αυτό φαίνεται να υπονομεύει την Νίκαια και προφανώς έχει έναν σαφή ιδεολογικό προσανατολισμό. Ο Ράντοσλαβ από την πλευρά του δεν είχε ισχυρή πολιτική επιρροή στους Σέρβους ευγενείς. Όμως ο βίος και η πολιτική του, στο βαθμό που μπορούμε να γνωρίζουμε, χαρακτηρίζονται από ενέργειες που αποδεικνύουν την ιδιαίτερη σχέση και προσήλωση στο βυζαντινό κόσμο. Οι ενέργειες αυτές αποτελούσαν ένα μείγμα ιδεολογικών φιλοδοξιών και πολιτικής σκοπιμότητας. Ο ίδιος ακολουθεί το παράδειγμα του πατέρα του ως προς τις σχέσεις με τους βυζαντινούς και κινείται ανάλογα με τα συμφέροντα της Ράσκας.

Έτσι, στην προσπάθειά του να ενισχυθεί πολιτικά, νυμφεύθηκε το 1219 την Άννα,¹⁴ κόρη του δεσπότη της Ηπείρου, Θεόδωρου Άγγελου (1215-1230), με αποτέλεσμα η επιγαμία αυτή να φέρει πλησιέστερα το Δεσποτάτο της Ηπείρου με τη Ράσκα.¹⁵ Σε αυτό συνεισέφερε και ο αρχιεπίσκοπος Αχρίδος Δημήτριος Χωματιανός, ο οποίος ήταν δυσαρεστημένος από την απόφαση της Νίκαιας, του 1219, να εκλέξει και χειροτονήσει το Σάββα αρχιεπίσκοπο Σερβίας και να αποσπάσει την Σερβική Εκκλησία από την δικαιοδοσία της Αρχιεπισκοπής Αχρίδος. Μάλιστα, η προσέγγιση αυτή είχε ξεκινήσει μετά την άλωση της Θεσσαλονίκης, το έτος 1223, από τον δεσπότη Θεόδωρο. Ο Ράντοσλαβ την περίοδο αυτή υπέγραφε ως «Στέφανος Ρήξ ό Δούκας».¹⁶ Τα νομίσματα της εποχής αυτής παρήχθησαν στο νομισματοκοπείο της Θεσσαλονίκης και ήταν παρόμοια με τα νομίσματα του οίκου των Αγγέλων. Επάνω ανέγραφαν τη λέξη: «Δούκας».

Το έτος 1229, ο άγιος Σάββας αποφάσισε να κάνει το πρώτο προσκυνηματικό ταξίδι στους Αγίους Τόπους. Εδώ δεν επρόκειτο απλά για ένα προσωπικό προσκύνημα, αλλά για ένα σημαίνον γεγονός στην νεοσύστατη Σερβική Εκκλησία.¹⁷ Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι ορισμένοι ερευνητές θεωρούν ότι ο Σάββας έκανε το ταξίδι, διότι ήταν αντίθετος αφενός με τον γάμο του νέου βασιλιά που νυμφεύθηκε την κόρη του δεσπότη της Ηπείρου Θεόδωρου Άγγελου και αφετέρου λόγω των στενών σχέσεων που διατηρούσε ο βασιλιάς με τον

13 Λόης 2008, 78.

14 Максимовић 2009, 142.

15 Ферјанчић 1981, 307. Σχετικά με την Άννα, βλ. Ласкарис 1926, 38-52

16 Ђоровић 2005, 172.

17 Марковић 2009.

αρχιεπίσκοπο Χωματιανό. Άλλοι ερευνητές αντιθέτως πιστεύουν ότι οι σχέσεις Σάββα – Ράντοσλαβ ήταν ιδιαίτερα καλές αυτήν την περίοδο και λόγω τούτου έφυγε ο Σάββας χωρίς να αφήσει αντικαταστάτη πίσω του, πράγμα που σημαίνει ότι εμπιστευόταν τον νέο βασιλιά. Προσωπικά πιστεύω ότι ο Σάββας αρχικά εμπιστευόταν τον Ράντοσλαβ. Ο Ράντοσλαβ όμως δεν είχε ισχυρή πολιτική επιρροή στους Σέρβους ευγενείς και λόγω τούτου νυμφεύθηκε την κόρη του δεσπότη της Ηπείρου ώστε να έχει κάποιον ισχυρό προστάτη, σύμμαχο. Η προσέγγιση αυτή εξυπηρετούσε και τον αρχιεπίσκοπο Αχρίδος Δημήτριο Χωματιανό, επειδή ήταν δυσαρεστημένος από την απόφαση της Νίκαιας, του 1219.

Για την αξιολόγηση της συμπεριφοράς του Ράντοσλαβ πρέπει να δούμε γενικότερα της αποφάσεις του, οι οποίες κινούνται φυσικά προς το συμφέρον της χώρας του και με τον γάμο του όχι μόνο την ισχυροποιεί αλλά δίνει και την δυνατότητα να συναχθεί μια μεγάλη και ευρύτερη Βαλκανική συμμαχία. Όμως φαίνεται ότι ο Ράντοσλαβ, από πολιτικής πλευράς, ήταν υπό την επιρροή της συζύγου και του πεθερού του, δεσπότη της Ηπείρου, Θεόδωρου. Ο ίδιος ο Ράντοσλαβ έδειχνε ιδιαίτερη εύνοια και στην Αρχιεπισκοπή Αχρίδος, η οποία ήταν πολέμια της νεοϊδρυθείσας αυτοκεφάλου Σερβικής Εκκλησίας.

Από την μελέτη των πηγών και της σχετικής βιβλιογραφίας φαίνεται πως ο Ράντοσλαβ είχε την πρόθεση να εντάξει και πάλι την Σερβική Εκκλησία στην δικαιοδοσία της Αρχιεπισκοπής Αχρίδος. Η συμπεριφορά όμως αυτή δεν ήταν αρεστή στον θείο του, αρχιεπίσκοπο Σάββα, ούτε και στους Σέρβους ευγενείς. Έτσι, μετά την καταστροφική ήττα της Ηπείρου από την Βουλγαρία, του Ιωάννη Ασέν Β΄ (1218-1241), το έτος 1230, και την πτώση του Θεόδωρου, στην Ράσκα άρχισαν να υπάρχουν αντιδράσεις κατά του Ράντοσλαβ. Ο Σάββας αρχικά υποστήριξε τον Ράντοσλαβ. Όμως, με την πάροδο τριών ετών, οι Σέρβοι ευγενείς τον ανέτρεψαν και στην θέση του ανήλθε ο νεότερος αδελφός του Βλάντισλαβ (1233-1243),¹⁸ ο οποίος εστέφθη βασιλιάς από τον θείο του και οικειοθελώς παραιτηθέντα αρχιεπίσκοπο Σάββα. Ο Ράντοσλαβ, αρχικά, κατέφυγε, από κοινού με την σύζυγό του, στο Ντουμπρόβνικ και, στη συνέχεια, στο Δυρράχιο.¹⁹ Όταν, σύμφωνα με την παράδοση, η σύζυγός του τον εγκατέλειψε, αυτός επέστρεψε στη Σερβία, όπου έγινε μοναχός με το όνομα Ιωάννης. Απεβίωσε μετά το έτος 1235 και ενταφιάστηκε στην μονή της Στουντένιτσας.

Βιβλιογραφία

Πηγές

Дометијан, *Животи светога Симеона и светога Саве*, превео: Лазар Мирковић, Београд 1938.

Теодосије, *Живот светога Саве*, издање: Данишић, Београд 1860.

Βοηθήματα

Αγγελόπουλος Αθ., «Σύντομος ιστορία της Σερβικής Εκκλησίας», *ανάτυπο από την Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια* 11, Αθήνα 1967.

Λόης Γεώρ. Νεκ., *Ιστορία της Σερβίας. Πολιτική και Εκκλησιαστική*, Εκδόσεις Έννοια, Αθήνα 2017.

Λόης Γεώρ. Νεκ., *Οι προκαθήμενοι της Σερβικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Από τον Άγιο Σάββα Νεμάνια (1219) μέχρι σήμερα*, Θεσσαλονίκη 2008.

¹⁸ Станојевић 1926, 128.

¹⁹ Благојевић 1989, 86.

- Андрић Ал., *Историја Срба*, Београд 2012.
- Благојевић М., Србија у доба Немањића, од кнежевине до царства, 1168-1371, Београд 1989.
- Димитријевић С., *Свети Сава као народни учитељ*, Београд 1934.
- Ђоровић Вл., *Историја Срба*, Београд 2005.
- Јиречек Кон., *Историја Срба*, т. I-II., Београд 1952.
- Кrstić N., *Istorija srpskog naroda*, Beograd 1862.
- Ласкарис М., *Византиске принцезе у средњовековној србији, прилог историји византиско-српских односа од краја XII до средине XV века*, Београд 1926.
- Лопандић Д., *Стефан Првовенчани*, Београд: Политика, 2008.
- Максимовић Љ., «Византинизми краља Стефана Радослава», *Зборника радова Византолошког института XLVI*, Београд 2009.
- Марковић М., *Прво путовање светог Саве у Палестину и његов значај за српску средњовековну уметност*, Београд 2009.
- Милошевић Д., *Родослови српских династија*, Београд 2006.
- Плећевић Д., *Српски Светачник, Саборник животописа светитеља, светиња и чудотворних икона у Српској православној цркви*, Београд 2008.
- Срећковић П. С., *Историја српског народа – Време Краљевства и Царства (1159-1367)*, књ. II, Београд 1888.
- Станојевић Ст., *Историја српског народа*, треће издање, Београд 1926.
- Станојевић Ст., *Свети Сава и независност Српске цркве*, Глас, CLXI, 1934, стр. 199.
- Фајфрић Ж., *Краљ Стефан Првовенчани*, Шид 1997.
- Ферјанчић Б., «Одбрана Немањиног наслеђа, – Србија постаје краљевина», *Историја српског народа*, т. I, СКЗ, Београд 1981, стр. 307.
- Ферјанчић Б., «Севастократори у Византији», *Зборника радова Византолошког института II*, Београд 1968, стр. 169.

**ПОЛИТИЧКИ И ЦРКВЕНИ ОДНОСИ СРБИЈЕ СА ВИЗАНТИЈОМ
У ПЕРИОДУ ПРВОВЕНЧАНОГ (1196-1228) И РАДОСЛАВА (1228-1233)**

Србе и Византинце спаја од почетка посебан пријатељски однос, који је у дужим временским периодима бивао и родбински, из разлога династијских бракова, нарочито у доба Немањића. Стефан Првовенчани се 1190. године, оженио византијском принцезом Евдокијом, ћерком цара Алексија III Анђела (1195-1203), што је довело Рашку ближе Византији. У истом периоду Свети Сава добија у Никеји аутокефалност Српске православне цркве (1219). Византијско царство у том времену је било подељено на три дела: на Никејско царство, Трапезунду и Епир. И поред тога односи са Византијом су били добри и то је било у корист Рашке – Србије. Син Стефана Првовенчаног, Радослав оженио се године 1219. Аном, ћерком Епирског деспота Теодора Анђела (1215-1230). Овај брак је био склопљен очигледно у покушају истог да политички ојача. Резултат тог брака је био, да овог пута, доведе у ближе односе Рашку се Епиром. Али како год то да посматрамо, односи Срба са Византинцима су се настављали и остајали добри.

